מנו רב יהודה והא אמר רב יהודה [א]מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל אותו ולד אין לו תקנה כי איתמר דרב יהודה כגון דקדיש בת ישראל דנמצא צד עבדות שבו משתמש באשת איש והאמרי נהרדעי משמיה דרבי יעקב לדברי הפוסל פוסל אפילו בפנויה לדברי המכשיר מכשיר אפי' באשת איש ושניהם לא למדוה אלא מאשת אב מאן דפסיל סבר מה אשת אב דלא תפסי בה קדושין [הולד ממזר] אף כל דלא תפסי בה קדושין הולד ממזר ומאן דמכשר סבר מה אשת אב דלדידיה לא תפסי בה קדושין לאחריני תפסי בה קדושין לאפוקי עובד כוכבים ועבד דלא תפסי בהו קדושין כלל אלא כי איתמר דרב יהודה [ב]כגון שבא על אשת איש ונמצא צד חירות שבו משתמש באשת איש אמר רבינא אמר לי רב גזא איקלע ר' יוסי בר אבין לאתרין והוה עובדא בפנויה ואכשר באשת איש ופסיל א"ר ששת לדידי אמר לי רב גזא לא ר' יוסי בר אבין הוה אלא רבי יוסי ברבי זבידא הוה ואכשר בין בפנויה בין באשת איש א"ל רב אחא בריה (א)דרבה לרבינא איקלע אמימר לאתרין ואכשר בין בפנויה בין באשת איש [ג]והלכתא עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר בין בפנויה בין באשת איש [ד]רבא אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסי דבבל ואע"ג [ה]דאמר מר [ו]שום תשים עליך מלך (א) [ז]כל משימות שאתה משים אל יהו אלא מקרב אחיך האי כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה עבדיה דרבי חייא בר אמי אטבלה לההיא עובדת כוכבים לשם אנתתא אמר רב יוסף יכילנא לאכשורי בה ובברתה בה כדרב אסי דאמר רב אסי [ח]מי לא טבלה לנדותה בברתה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ההוא דהוו קרו ליה בר ארמייתא אמר רב אסי מי לא טבלה לנדותה ההוא דהוו קרו ליה בר ארמאה אמר ריב"ל [ט]מי לא טבל לקריו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [י]הלוקח עבד מן העובד כוכבים וקדם וטבל לשם בן חורין קנה עצמו בן חורין מאי טעמא

עובד

מנו רב יהודה. כדאמר ואף רב יהודה מורה בה להיתירא: **והאמר רב יהודה.** גבי חציו עבד הבא על בת ישראל: **הולד אין לו תקנה.** בבת ישראל כלומר ממזר הוא: **כי איתמר.** ההיא דאין לו תקנה: **כגון דקדיש.** מי שחציו עבד וחציו בן חורין את בת ישראל ואח"כ בא עליה דכיון דקדשה הויא מקודשת לצד חירות אבל לא לצד עבדות ונמצא צד עבד שבו משתמש בא"א ולפיכך הולד ממזר דלכל הני דמכשרי בפנויה מכשרי אבל באשת איש אפילו בישראל הולד ממזר וכ"ש עובד כוכבים ועבד אבל היכא דבא עליה בלא קדושין כשר: ה"ג **דנמצא צד עבדות שבו משמש באשת איש: לדברי המכשיר.** בעבד הבא על בת ישראל מכשיר אפי' בא"א וטעמא מפרש ואזיל: **אלא מאשת אב.** דממזרות לגבה כתיב דכתיב לא יקח איש את אשת אביו וסמיך ליה לא יבא ממזר (דברים כג): **כגון שבא על אשת איש.** ומשום הכי הולד אין לו תקנה בבת ישראל דנמצא צד חירות של עבד כשבא עליה משתמש באשת איש. ואע"ג דאי כולו עבד הולד כשר כדאמרן לדברי המכשיר מכשיר אפי' בא"א הכא ממזר משום צד חירות דהוי כשאר ישראל הבא על אשת איש דהולד ממזר: **רב גזא** גרסי': **הוה עובדא.** בעבד גמור: **בין באשת איש.** כדאמרן שאין עושה ממזר אלא מי שיש לו קדושין על אחרים: **רב מרי בר רחל.** מעובד כוכבים הבא על ישראלית הוה: **בפורסי דבבל.** גבאים ממונים על ישראל. ואע"ג דגר בעלמא אסור למנותו פרנס על ישראל דאמר מר כו' האי כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה: **אטבלה לשם אנתתא.** לשם טבילת נדה ולא לשם טבילת גירות: **יכילנא לאכשורי בה.** להיות גיורת גמורה ואע"פ שלא טבלה לשם גירות ואמר לקמן (דף מו:) לעולם אינו גר עד שימול ויטבול דטבילת נדה סלקא לה לשם גירות דעובדת כוכבים לא טבלה לנדותה: **ובברתה.** ואע"ג דבת עבד הבא על בת ישראל היא דהא נתגיירה זו וכבת ישראל היא אפ"ה כשרה נמי: **כדרב אסי.** דאמר בשמעתין ההוא דהוו קרו ליה בר ארמייתא שלא טבלה אמו לשם גירות ואמר רב אסי מי לא טבלה לנדותה אלמא טבילת נדה סלקא לה לשם גירות: ל"א **לשם אנתתא.** לשם אישות וטבילת גירות הוה אלא שאינה טבילה דאמר בכילד (לעיל דף כד:) אחד איש שנתגייר לשום אשה ואחד אשה שנתגיירה לשום איש אינן גרים. יכילנא לאכשורי בה ע"י טבילות אחרות שטבלה אח"כ לנדותה. כך שמעתי וקשיא לי חדא דקבעינן הלכתא התם הלכה כולן גרים ואפי' למשנה ראשונה נמי אי קמייתא לא סלקא לה בתרא נמי לא סלקא לה דלאו לשם שמים נתגיירה ולשון ראשון עיקר ונראה בעיני: **בר ארמייתא.** שלא טבלה אמו כשנתגיירה: **מי לא טבלה לנדותה.** ואותה טבילה עולה לה לטבילת גירות דדת יהודית היא וכן מי לא טבל לקריו:

עובד

משום דאתי צד עבדות ומשתמש באשת איש. והא דמשמע בפ"ק דקדושין (דף ז. ושם) דהתקדשי לחציי לא אמר כלום אי לאו משום דאי (ב) בעינן למינסב אחריתי נסיבנא קאמר היינו משום דשייר בקנינו כדאמר בהשולח (גיטין דף מג. ושם) והכא לא שייר: **מה** אשת אב כו'. וא"ת מה לאשת אב שכן כרת ומיתה ויש לומר דממזרות תלוי בתפיסת קדושין כדפרישית לעיל: **רבא** אכשריה לרב מרי בר רחל. רבא גרסי' ולא רב דרב מרי בריה דאיסור גיורא הוה שהיה בימי רבא כדמוכח בפ' מי שמת (ג) (ב"ב קמט. ושם ד): **פורסי** דבבל. ממונה כדאמר בפ"ק דיומא (דף ט.) מאי פרהדרין פורסי: **כיון** דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה. מכאן קשה לפי' הקונטרס דפירש כאלו דאמרין (סוטה דף מא. ושם) גבי אגריפס המלך שאמרו לו אחינו אתה וקאמר בגמרא דבאותה שעה נתחייבו שונאיהם של ישראל כלייה שהחניפו לאגריפס ופי' בקונטרס שקראוהו אחינו לפי שהיתה אמו מישראל ולפירושו אמאי נענשו הא אמרינן הכא כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה ואע"ג דתניא בתוספתא (דסנהדרין פ"ד) דאין מעמידין מלך אלא מן המשיאים לכהונה מ"מ תימה הוא לומר דמשום איסורא דרבנן נתחייבו כלייה ואומר רבינו שמואל דהורדוס לא נשא בת ישראל שעשה תשובה כדאמרינן בפ"ק דב"ב (דף ד.) ולכך נענשו ואע"פ שהיה עבד קראוהו אחינו לפי שהיה אחיהם במצות ואתי שפיר הא דאמר שמואל בפ' עשרה יוחסין (קדושין ע:) כל דאמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא ושמואל גופיה אית ליה (לעיל עמוד א) דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר אלא ודאי לא נשא ישראלית וא"ת מ"מ אמאי עבדא הוא והלא מסתמא כשמלך הורדוס נתייאשו בעליו ושמואל אית ליה (לקמן דף מח.) המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור וי"ל דשמא היו מלפים שתהא גאותו מושפלת וא"ת דהכא משמע דגר שאין אמו מישראל אין כשר לדון ובפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו: ושם) תנן הכל כשרים לדון ופריך תנינא ומשני חדא לאתויי גר וחדא לאתויי ממזר משמע דגר אע"פ שאין אמו מישראל אלא שנתגייר בעצמו דכשר לדון דקרינן ליה בא מטיפה פסולה דקאמר התם אבל גר מטיפה פסולה לא וי"ל דהתם מיירי לדון גר חברו כדאמר בפ' מצות חליצה (לקמן דף קב. ושם) גר דן את חברו דבר תורה ואם היתה אמו מישראל דן אפילו ישראל וא"ת בפ' עשרה יוחסין (קדושין עו:) אמרינן מי שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים למימרא דלא מוקמינן פסולים ורמינהו הכל כשרים לדון כו' ואמר רב יהודה לאתויי ממזר ומאי קושיא דהתם היינו לדון את חברו וי"ל דממזר כיון דאביו ואמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה תדע דהא דרשינן עליך הוא דבעינן מקרב אחיך וחברו ממזר מיקרי שפיר עליך שבא מזרע ישראל ואי מיפסל ממזר לדון את ישראל מיפסל נמי לחברו ובפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו:) דקעביד צריכותא בין גר לממזר אע"פ שגר וממזר חלוקין דגר אינו דן אלא חברו מ"מ נקט צריכותא לפי שהמשנה שנויה סתם ואין חילוק זה מפורש בהא: **אטבלה** לההיא עובדת כוכבים לשום אנתתא. שהיה רוצה לייחדה לו והיה מטבילה כדרך כל בנות ישראל שטובלות משנתבעות לינשא וטועה היה דבעבד לא גזרו נשג"ז כדאמרינן בנדה א) (דף כ): **מי** לא טבלה לנדותה. תימה דאמר לקמן (דף מו:) דגר צריך שלשה דמשפט כתיב ביה ואפילו למאן דאמר בריש סנהדרין (דף ג.) דבר תורה חד נמי כשר מכל מקום אין דרך נשים להביא איש עמהן בשעת טבילה ואשה אינה ראויה לדון כדתנן (נדה דף מט:) כל הכשר לדון כשר להעיד וכהדיא איתא בירושלמי דיומא מעתה שאין אשה מעידה אינה דנה ודבורה לא היתה דנה אלא מלמדת להן שידונו אי נמי על פי הדיבור שאני וי"ל האי דבעינן שלשה היינו לקבלת המצות אבל לא לטבילה ב) אף על גב דאמרינן לקמן (דף מז:) דשני ת"ח עומדים מבחוץ היינו לכתחלה דעדיף טפי ג) ויש מפרשים דכיון דידוע לכל שטבלה כאילו עומדים שם דמי ומיהו קשיא דטבילת נדה בלילה ולקמן (דף מו:) אמר אין מטבילין גר בלילה אבל אי לאו כתיב משפט אלא אקבלת מצוה אתי שפיר והא דאין מטבילין היינו לכתחלה מדרבנן:

הקדש

עין משפט נר מצוה

קח א ב מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הלכה ה סמג לאוין קח טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' יז:

קט ג מיי' שם ה"ג טוש"ע שם סעיף ה וסעיף יט:

קי ד מיי' פ"א מהלכות מלכים הלכה ד:

קיא ה ו מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הלכה ט סמג לאוין קטז קיז טוש"ע י"ד סימן רסח סעיף ג:

קיב ז מיי' שם הי"א ופ"ח מהל' עבדים הי"ט סמג שם טוש"ע שם סי' רסז סעיף ט:

תורה אור השלם

ו. שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא: דברים יז טו

מוסף רש"י

בפורסי. בלע"ז מנשטרי"ל, שוטרים (שבת קכב.).

תוספות ישנים

דפליגא: מקרב אחיך קרינא ביה. קשה לפ"ה דפי' לקמן (קב.) עלה דגר דן את חברו דבר תורה דר"ל דוקא דיני נפשות אבל דיני ממונות דן אפילו ישראל יקשה דהכא משמע דדוקא אמו מישראל מצי לדון אבל אי לאו הכי לא דן ובדיני ממונות איירינן הכא דדיני נפשות ליכא בזמן הזה ולי"ל דאף בדיני ממונות אין מכירו דוקא: א) וקשה לקמן פ' מצות חליצה רב יהודה דאמר ליה לר' שמואל בר יהודה והיה היה גר [לגיות דיין] במליצה ויהדר מגניתה בכ"ד של גולה ולא בכ"ד של גרים ולפרש"י דפי' דאף בדיני ממונות לא מצי דיין אפילו ישראל אחיך היה טועה ר' יהודה לבלוויכו שם להכשירו למליצה מי גרע מדיני ממונות וכשלמלה לפ"ה ניחא דעלה על דעתו להכשירו למליצה כמו בשאר דיני ממונות דדן אפי' לישראל ולכלי קאמר תלמודא מגניתה דגבי קהלה דפסול במליצה אבל לפר"ח קשה ונראה לומר דגר פסול לדון ישראל בדיני ממונות בדבר שצריך כפיה ואל"כ ניחא דהכא מיירי במידי כפייה וכן משמע [דמגילה] כפורסי דבבל דמשמע דלכתו שעולם יכהל בעי' דוקא משום דאמו מישראל אבל בלא כפייה מצי למיכן ישראל ומש"ה ניחא הכיא לעקמן דס"ד לעשות מצות חליצה כמו מהלת דלית ביה כפיה ולכבי להכשירו עד דמסיק קהלה דפסול גם במליצה ובסנהדרין פר' אפי' דר' מאיר דאי אמרי כל הכשר לדון כשר להעיד ויש כשר להעיד ואינו כשר לדון ואמר ר' יוחנן לאתויי סומא בא' מעיניו ואמאי לא קאמר לאתויי גר כיון דלא מצי לדון ישראל וי"ל דלא פסיקא ליה משום דחבירו תיהו מצי לדון: לשם אנתתא פי' לטבילת נדות ולא לשם יהדות ותהגיה כדאמרינן לקמן מי לא טבלה לנדותה ולכן רצה להכשיר בה ובברתה י"מ לשם אנתתא לשם אישות ולא לשם יהדות רק כי היה חפץ בה והיה מפלה בו והכשיר בה ובברתה משום טבילות שעשתה אחרי כן לנדותה דמשום הטבילה שעשתה לשם אישות לא יהניא כדמשמע לעיל ולא נהירא דהא מסקינן הלכה כולם גרים וא"כ הטבילה לשם אישות מהניא ואם לא תהניא משום דלא נתכוונה לשם יהדות כלל א"כ מה אהנו הטבילות של נדות שטבלה אחרי כן אחרי שלא נתכוונה לשם יהדות [ולכן נראה עיקר כפי' קמא: ב) וצ"ל דהכי מיירי כשקבלה כבר המצות והודיעוה מצות קלות וחמורות דאל"ה לא סגי בטבילת נדותן:

מסורת הש"ס

א) דרבה. יעב"ץ, ב) [שבת קכב. ע"ש], ג) קדושין עו:, ד) [וע"ע שבת קכב. ובתוס' שם יבמות ב"מ עג: ד"ה רב מרי], ה) [וע"ע תוס' קדושין סב: ד"ה גר],

הגהות הב"ח

(א) גמ' תשים עליך מלך מקרב אחיך כל משימות: (ב) תוס' ד"ה משום וכו' דאי בעינא: (ג) ד"ה רבא וכו' בפרק מי שמת. נ"ב ע"ש בתוספ' קמט ע"א ובפ' א"נ עג ע"ב כמה שפי' רש"י ועיין עוד בתוס' פרק מי שהחשיך קנד ע"א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה אטבלה כו'. כדאמרינן בנדה דף מו ע"א ע"ש תוס' ד"ה מסר וכו' כנ"ל:

תוס' חד מקמאי

עבדות: עבדיה דר' חייא בר אמי אטבלה לההיא עובדת כוכבים לשום אנתתא אמר רב יוסף יכילנא לאכשורי בה ובברתה בה כדרב אסי דאמר רב [אסי] מי לא טבלה לנדותה פירוש עבדיה דר' חייא גיירה לההיא עובדת כוכבים וקבלה עליה מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ובשעת גירותה לא טבלה לשם גירות אלא שטבלה לאחר ימי נדותה לטהרה לבעלה משום הכי אמר רב אסי מי לא טבלה לנדותה דכיון שטבלה לנדותה הוי כאיש שטבל לקריו ש"מ בקבלת המצות שקבלו עליהם הם עומדים. וכן ההוא דהוו קרו ליה בר ארמאה ואריב"ל מי לא טבל לקריו הכי הוא מעשה שנתגייר ומל וקבל מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ולא טבל בשעת גירותו עד לאחר מכאן שטבל לקריו ולפיכך אמרינן כיון דנתגייר וקבל עליו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות אף על פי שבשעת הקבלה לא נזדמן להיות שם שלשה ואחר כך טבל לקריו עלתה לו טבילה והא דאמרינן גר צריך שלשה הני מילי לכתחלה כל שיודיעוהו מקצת מצות קלות ומקצת מהחמורות בשעת מילה ובשעת טבילה והכי תניא (לקמן מז:) נתרפא מטבילין אותו מיד ושני תלמידי חכמים עומדים על גביו ומודיעין וכו' ופרכינן עלה והא אנן תנן שלשה הא אמר ליה ר"י לתנא תני ג' אבל דיעבד כגון שהודיעוהו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות אע"פ שלא נזדמן לו לטבול בשעה שהודיעוהו ואח"כ טבל לקריו או אשה לנדותה גרים גמורים הם ומותרים לבוא בקהל ישראל לכתחלה אבל כשנתגייר בינו לבין עצמו שלא הודיעוהו מקצת מצות קלות וחמורות עובד כוכבים גמור הוא אפילו נמול ולפיכך אמר גר שנתגייר בינו לבין עצמו אינו גר ומעשה באחד שבא לפני רבי יהודה וכו' ומסקנא לדבריך עובד כוכבים אתה והרב אלפס כתב דהא דרבי אסי ודריב"ל בדיעבד דלא פסלין ליה לבריה הואיל וטבל לקריו והא דר' יוחנן לכתחלה דלא נהיגנא ביה מנהג גר ולא מנסבין ליה בת ישראל עד דטבל בפני ג' ת"ח והראב"ד כתב והוא דחזו ליה בי תרי דטבל לקריו אבל לא חזו ליה בי תרי לאו כלום הוא ע"כ ואני אומר דוקא בדאיתחזק בעובד כוכבים אבל לא איתחזק בעובד כוכבים אם אמר טבל לקריו נאמן במגו: